

Список литературы:

1. Официальный сайт Управления статистики Бухарской области
<https://www.buxstat.uz/>
2. Rimovna K. D., Ismatovna S. M. INNOVATIVE MARKETING SOLUTIONS AND THEIR EFFICIENCY IN DETERMINING THE MARKET CAPACITY OF CONSTRUCTION PRODUCTS //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. – 2022. – Т. 1. – №. 25.10. – С. 52-57.
3. Хаирова Динара Римовна, Сайфуллаева Мадина Исматовна ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ЦЕМЕНТНОЙ ИНДУСТРИИ В УЗБЕКИСТАНЕ // Бюллетень науки и практики. 2021. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsii-razvitiya-tsementnoy-industrii-v-uzbekistane>
4. Saifullaeva M. Modern Construction Industry of Uzbekistan: Trends, Problems and Prospects // Бюллетень науки и практики. 2023. Т. 9. №7. С. 310-316. <https://doi.org/10.33619/2414-2948/92/43>

БАРҚАРОР МИНТАҚАВИЙ РИВОЖЛАНИШ УЧУН СТРАТЕГИК РЕЖАЛАШТИРИШ

Мустафаев Бахтиёр Рустамович

ТДИУ ҳузуридаги «Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг илмий асослари ва муаммолари» илмий-тадқиқот маркази мустақил изланувчиси

Стратегик режалаштириш кенг қамровли ва такрорланувчи жараён бўлиб, у минтақанинг узоқ муддатли истиқболларини белгилаш, унинг кучли, заиф томонлари, имкониятлари ва таҳдидларини аниқлаш ҳамда барқарор иқтисодий ривожланишга эришиш стратегияларини шакллантиришни ўз ичига олади. У минтақанинг ресурслари, имкониятлари ва ҳаракатларини ўз салоҳиятини максимал даражада ошириш ва ноаниқликларни самарали енгиш учун мослаштиришга қаратилган.

Барқарор минтақавий иқтисодий ривожланиш кўп қиррали ёндашув бўлиб, у узоқ муддатли иқтисодий ўсиш ва фаровонликка кўмаклашиш, шу билан бирга ресурслардан масъулиятли фойдаланиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий тенгликни таъминлашга қаратилган. Концепция жадал урбанизация, аҳоли сонининг кўпайиши, ресурсларнинг камайиши ва атроф-муҳитнинг деградацияси билан боғлиқ муаммоларга жавоб сифатида пайдо бўлди. Иқтисодий ривожланишнинг анъанавий ёндашувлари кўпинча атроф-муҳит ва жамиятга узоқ муддатли оқибатларини етарли даражада ҳисобга олмаган ҳолда қисқа муддатли ютуқларни биринчи ўринга қўяди.

Бошқа томондан, стратегик режалаштириш - бу мақсадларни белгилаш, ресурсларни аниқлаш ва аниқ мақсадларга эришиш учун ҳаракат режаларини шакллантиришни ўз ичига олган тизимли ва истиқболли жараён. У бизнес ва давлат бошқарувида ташкилотлар ва ҳукуматларни

исталган натижаларга йўналтириш учун кенг қўлланилган. Вақт ўтиши билан иқтисодий ривожланишнинг анъанавий амалиётлари барқарор бўлмаган натижаларга олиб келиши мумкинлигини англаш стратегик режалаштиришнинг барқарорлик тамойиллари билан интеграциялашувига олиб келди, бу эса барқарор минтақавий иқтисодий ривожланиш концепциясини юзага келтирди.

Барқарор минтақавий иқтисодий ривожланишда стратегик режалаштириш иқтисодий ўсиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий фаровонлик ўртасидаги мувозанатни сақлашга қаратилган. Ушбу уч ўлчовнинг ўзаро боғлиқлигини ҳисобга олган ҳолда, у иқтисодий ривожланиш атроф-муҳит ёки заиф жамоаларнинг маргиналлашуви ҳисобига тушмаслигини таъминлайди.

Стратегик режалаштириш минтақанинг иқтисодий ривожланиши учун узоқ муддатли кўринишни таъминлайди. Потенциал муаммолар ва имкониятларни аниқлаш орқали минтақалар келажакдаги ноаниқликлар, зарбалар ва глобал бозорлардаги ўзгаришларга яхшироқ тайёрланиши мумкин. Бу барқарорликни кучайтириб, минтақаларга иқтисодий таназзул ва экологик офатлардан қайтишга имкон беради.

Барқарор минтақавий иқтисодий ривожланиш чиқиндилар ва атроф-муҳитга таъсирни минималлаштириш учун ресурслардан фойдаланишни оптималлаштиришни ўз ичига олади. Стратегик режалаштириш ҳудудларга самарадорликни ошириш мумкин бўлган соҳаларни аниқлаш имконини беради, бу эса ресурсларни янада самарали тақсимлашга ва экологик изни камайтиришга олиб келади.

Стратегик режалаштириш турли манфаатдор томонларни, жумладан, давлат органлари, корхоналар, жамоат ташкилотлари, академиклар ва фуқароларни жалб қилишни ўз ичига олади. Бундай инклюзив ёндашув турли истиқболлар ва манфаатларнинг ҳисобга олинишини таъминлайди, муваффақиятли амалга ошириш имкониятларини оширади ва юзага келиши мумкин бўлган низоларни камайтиради.

Барқарор ривожланиш учун стратегик режалаштиришни қабул қилган ҳудудлар кўпинча жозибадор инвестиция йўналишларига айланади. Корхоналар ва сармоядорлар барқарорликни таъминлашга содиқлигини кўрсатадиган минтақаларга тобора кўпроқ устунлик беришмоқда, чунки бу узоқ муддатли барқарорлик ва ўсиш потенциалидан далолат беради.

Барқарор минтақавий иқтисодий ривожланиш аҳолининг ҳаёт сифатини яхшилашга қаратилган. Инфратузилма, таълим, соғлиқни сақлаш ва маданиятни муҳофаза қилишга йўналтирилган инвестициялар жамият учун янада қулай ва инклюзив муҳитни яратишга ёрдам беради.

Стратегик режалаштириш атроф-муҳитни муҳофаза қилиш чоратадбирларини иқтисодий ривожланиш ташаббуслари билан бирлаштиришга ёрдам беради. Қайта тикланадиган энергия манбаларини, ердан барқарор фойдаланишни ва чиқиндиларни камайтиришни

рағбатлантириш орқали ҳудудлар иқтисодий фаолиятнинг атроф-муҳитга таъсирини юмшата олади.

Стратегик режалаштириш бошқарувнинг турли даражаларида - маҳаллий, минтақавий ва миллий сиёсатларни яхшироқ мувофиқлаштиришга имкон беради. Бу изчиллик барқарор ривожланиш мақсадлари изчил амалга оширилишини таъминлайди, тараққиётга тўсқинлик қилиши мумкин бўлган қарама-қарши сиёсатлардан қочади.

Хулоса қилиб айтганда, барқарор минтақавий иқтисодий ривожланишда стратегик режалаштириш атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий тенгликни таъминлаш билан бирга иқтисодий ўсишни рағбатлантириш учун комплекс ва фаол ёндашувни таъминлайди. Бу замонамизнинг мураккаб вазифаларини ҳал этишда, ҳозирги ва келажак авлодлар учун барқарор фаровонликка эришишда ҳал қилувчи роль ўйнайди.

1-расм. Барқарор минтақавий ривожланиш учун стратегик режалаштириш устунлари

Изоҳ: муаллиф томонидан шакллантирилган.

1-расмда барқарор минтақавий ривожланиш учун стратегик режалаштириш устунлари келтирилган бўлиб уларнинг моҳияти алоҳида очиб берсак. Жумладан, стратегик режалаштириш ҳудудларни ўз иқтисодий фаолиятларини диверсификация қилишга ундайди, битта саноатга қарамликни камайтиради. Диверсификация иқтисодий хатарларни юмшатади ва барқарорликни кучайтиради, минтақа иқтисодиётининг жаҳон бозоридаги ўзгаришларга мослашишини таъминлайди.

Инновациялар ва технологияларни қамраб олиш маҳсулдорлик ва рақобатбардошликни оширади. Стратегик режалаштириш тадқиқот ва ишланмаларга, рақамли инфратузилмага ва малакали ишчи кучини ривожлантиришга инвестицияларга устувор аҳамият бериши керак.

Самарали инфратузилма, жумладан транспорт, энергетика ва алоқа тармоқлари иқтисодий ўсиш учун жуда муҳимдир. Стратегик режалаштиришда замонавий ва барқарор инфратузилмани ривожлантириш ва сақлашга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Ишчи кучи минтақавий иқтисодий ўсишда марказий роль ўйнайди. Таълим, соғлиқни сақлаш ва касбий ривожланишга сармоя киритиш қобилиятли ва самарали ишчи кучини таъминлайди.

Барқарор ўсиш экологик жиҳатдан масъулиятли бўлиши керак. Стратегик режалаштириш атроф-муҳитга таъсирни ҳисобга олиши, қайта тикланадиган энергия манбаларини рағбатлантириши ва ифлосланиш ва ресурсларнинг камайишини камайтириш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириши керак.

Барқарор ўсишни таъминлаш учун стратегик режалаштириш ижтимоий инклюзивликка қаратилган бўлиши керак. Даромадлар тенгсизлигини бартараф этиш, таълим, соғлиқни сақлаш ва арзон уй-жойлардан фойдаланишни таъминлаш, жамиятда ҳамжиҳатлик туйғусини шакллантириш бу борадаги муҳим элементлардан ҳисобланади.

Шуни унутмаслик керакки, яхши ишлаб чиқилган стратегик режа фақат бошланиши. Барқарор ўсишга эришиш учун самарали амалга ошириш ва доимий мониторинг зарур. Тараққиётни мунтазам равишда баҳолаш, керак бўлганда стратегияларни ўзгартириш ва ўзгарувчан шароитларга мослашиш режанинг муваффақиятини таъминлаш учун жуда муҳимдир.

Стратегик режалаштириш минтақавий иқтисодиётларда барқарор ўсишни таъминлашда ажралмас воситадир. Иқтисодий, экологик, ижтимоий ва маданий омилларни ҳисобга олган ҳолда, стратегик режалаштириш келажак авлодларга зарар етказмасдан фаровонликка эришиш учун минтақанинг ресурслари ва ҳаракатларини мослаштиради. Ўзбекистонда барқарор ривожланиш доирасида мавжуд муаммолар, потенциал ечимлар ва истиқболларни таҳлил қилиш асосида бир қанча асосий хулосалар шакллантирилди:

Ўзбекистон ҳукумати иқтисодиётни диверсификация қилиш ва хорижий сармояларни жалб қилиш бўйича иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишга қатъий интилишини кўрсатди. Ушбу ислоҳотлар янада қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш ва барқарор иқтисодий ўсиш учун муҳим бўлган анъанавий тармоқларга қарамликни камайтиришга қаратилган.

Ўзбекистон сув танқислиги, чўлланиш ва ҳавонинг ифлосланиши каби экологик муаммоларни ҳал қилиш муҳимлигини тан олади. Мамлакат барқарор қишлоқ хўжалиги амалиётини ривожлантириш ва табиий ресурсларни муҳофаза қилиш учун атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва тиклаш дастурларига сармоя киритиш имкониятига эга. Ўзбекистонда бошқарув, шаффофлик ва қонун устуворлигини такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар кўрилди. Бу саъй-ҳаракатлар самарали бошқарувни рағбатлантириш, коррупцияга қарши курашиш ва барқарор ривожланиш учун қулай муҳитни яратишда муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистоннинг стратегик жойлашуви минтақавий савдо ва алоқаларни ривожлантириш истиқболларини тақдим этиб, иқтисодий

ўсиш ва ривожланиш учун имкониятлар яратади. Минтақавий транспорт йўналишлари ва савдо келишувларида иштирок этиш иқтисодий истиқболларни ошириши ва минтақавий ҳамкорликни ривожлантириши мумкин.

Ўзбекистоннинг бой маданий мероси ва тарихий обидалари уни барқарор туризмни ривожлантириш учун жозибador қилади. Масъулиятли туризм амалиётларини тарғиб қилиш орқали мамлакат маданий ва тарихий меросини сақлаб қолган ҳолда иқтисодий ўсиш учун ўзининг маданий бойликларидан фойдаланиши мумкин. Олдинга эришилган бўлсада, Ўзбекистон барқарор ривожланиш йўлида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва сув ресурсларини бошқариш каби доимий муаммоларга дуч келмоқда. Ушбу вазифаларни самарали ҳал этиш учун барча соҳаларда ислохотларни давом эттириш ва изчил саъй-ҳаракатлар зарур.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон иқтисодий ислохотлар, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва бошқарув тизимини такомиллаштиришга интилиши билан барқарор ривожланиш сари истиқболли йўлдан бормоқда. Мамлакатнинг стратегик жойлашуви ва маданий бойликлари минтақавий алоқалар, барқарор туризм ва иқтисодий ўсиш учун имкониятлар яратади. Бироқ, муттасил муаммоларни ҳал қилиш Ўзбекистон учун янада мустақкам ва барқарор келажакни таъминлаш учун доимий саъй-ҳаракатлар, ҳамкорлик ва инновацион ечимларни талаб қилади. Ўз кучли томонларини ишга солиб, мавжуд муаммоларни фаол ҳал этиш орқали Ўзбекистон ўзини минтақада барқарор ривожланиш бўйича етакчи сифатида кўрсатиши мумкин.

ИНСОН КАПИТАЛИ МИНТАҚАНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛИ СИФАТИДА

Нуманова Мадина Латиф қизи

*ТДИУ ҳузуридаги “Ўзбекистон иқтисодиётини
ривожлантиришнинг илмий асослари ва муаммолари”
илмий тадқиқот маркази, илмий ходим*

Ҳозирги вақтда инсон капитали иқтисодий ривожланиш омилларидан бирига айланиб бормоқда. Минтақа иқтисодиёти учун инсон капитали захирасини дастлабки босқичда аниқлаш муҳим аҳамиятга эга.

Сўнгги йилларда иқтисодчилар иқтисодиётнинг янги турига – инновацион ёки билим иқтисодиётига ўтиш имкониятлари ва муаммоларини фаол муҳокама қила бошладилар, бунда инсон капитали ишлаб чиқаришнинг етакчи омили ҳисобланади.

Замонавий билимлар иқтисодиётида инсон капитали унинг асосий рақобатдош устунлиги ҳисобланади. Айнан у инновацияларга, жаҳон иқтисодиётининг глобаллашув шароитларига мослашишга ва юқори рақобатбардошликка еришишга имкон беради.